

כתב הרמב"ם,¹ וז"ל: מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש, ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל אותן הכינויים ארך אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גיבור וחזק וכיוצא בהן, להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו, עכ"ל.

ועוד כתב הרמב"ם,² וז"ל: כוונת כלל התורה שני דברים והם: תיקון הנפש ותיקון הגוף. תיקון הנפש הוא שינתנו להמון דעות אמתיות כפי יכולתם (ר"ל ללמד לכולם להיות טובים ומטיבים, וזהו פירוש הפסוק "תן דעתך שלא תחריב את עולמי", כלומר תלמד ותשים לב מה יכול להזיק לעולם, ותתרחק מהנזק), תיקון הגוף יהיה בתיקון ענייני מחייתם קצתם עם קצתם, וזה העניין יושלם בשני דברים, האחד מהם: להסיר החמס מבניהם, והוא שלא יעשה כל איש מבני אדם הישר בעיניו וברצונו וביכולתו (דבר זה נקרא בקבלה שכל עולם ועולם אמר 'אנא אמלודך', שר"ל "אני יותר חשוב מכולם ואני יודע מה טוב עבור העולם אז תעשו רצונתי ותדמו לי", וזהו שורש שבירת העולמות, כי ידוע שהאדם נקרא 'עולם'. ועוד דבר זה נקרא 'רצון לקבל', שגורם לנזק לכלל העולם, כי אף' החסד שעושה אינו עושה לטובת העולם אלא כדי לקבל פרס, כגון שיקראו לו 'נדיב' ואז יוכל לשלוט על העולם ה'ו'), אלא יעשה כל אחד מהם מה שבו תועלת הכל. (וזה נקרא עולם התיקון, שכל אחד מהעולם מבין מה התועלת של השוני, ואיך שכל אחד משלים את התמונה בצורה מושלמת, א"כ לא צריך להפוך את כל העולם להיות 'כמוני', אלא כל אחד ואחד שישאר במקומו, והעיקר שיהיה ליבו מכוון לשמים, ר"ל להדמות ל'שמים' – להשפעה. כגון אם הוא עובד, לא יעבוד כדי לצאת ידי חובה ולהחוויה כסף לתועלת עצמו או משפחתו, אלא ישתדל לעזור לעולם כולו כמה שיותר על ידי עבודתו, וכו') והשני ללמד כל איש מבני אדם מידות מועילות בחברה עד שיסודר ענין המדינה וכו'. והתורה האמתית אשר בארנו שהיא אחת ושאינו זולתה והיא תורת משה רבנו אמנם באה לתת לנו שתי השלמויות יחד, עכ"ל.

ועוד הוסיף הרמב"ם,³ וז"ל: תכלית העולם וכל אשר בו הוא איש חכם וטוב, וכאשר יתברר לאיש שהוא ממיני האדם – הדעת, והמעשה. רצוני לומר "בדעת" – לצייר בשכלו אמיתות הדברים ע"פ מה שהם עליו ולהשיג כל מה שאפשר לאדם להשיג. ו"המעשה" – הוא תיקון וישר הדברים הטבעיים ושלא יהיה שטוף בתענוגים ושלא יקח מהם אלא מה שיהיה בו תיקון גופו ותיקון המידות כולם. (דהיינו כל מה שתעשה יהיה על מנת להשפיע טוב לעולם, כנ"ל) ועל כן האיש שיהיה על ענין זה – הוא התכלית והוא החפץ. וזה הדבר לא נודע מאת הנביאים בלבד, אלא חכמי האומות החולפים ואשר לא ראו הנביאים ולא שמעו חכמתם כבר ידעו גם הם שאין האדם שלם אלא כשיהיה כולל הדעת והמעשה. ודי לך בדברי החכם המפורסם בפילוסופים שאמר חפץ האל ממנו להיות נבונים חסידים, עכ"ל.

¹ הל' דעות פ"א ה"ו

² מורה נבוכים ח"ג פכ"ז

³ הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות

ובמקום אחר כתב הרמב"ם⁴ : שלמות האדם אשר בו יתהלל באמת הוא להגיע אל השגת האלוה כפי היכולת, ולדעת השגחתו בברואיו בהמציאו אותם והנהיגו אותם איך היא (דהיינו התלבשות של אור הכתר – אמונה, בספירות שהם בבחי' הנהגת העולם, ובכך שלומד האדם איך המאציל מנהג את עולמו, אז נדבקים בהנהגתו ועושים כמעשיו, ובכך נדבקים בו ממש), וללכת אחרי ההשגה היא בדרכים שיתכוון בהם תמיד לעשות חסד צדקה ומשפט – להידמות בפעולות האלוה, עכ"ל. (כנ"ל, ופשוט)

ועוד⁵ : וכן כל מה שבתורה כנתינת המעשרות, והלקט, והשכחה, והפאה, והפרט, והעוללות, ודין שמיטה ויובל, והצדקה "די מחסורו" – זה כולו קרוב מיתרון טוב לבב, עד שנתרחק מקצה הנבלה ריחוק גדול ונתקרב לקצה יתרון טוב לבב, עד שיתחזק לנו לב טוב (ובכך דומים ונדבקים למאציל, ומשווים צורה איתו יתברך). ובזאת הבחינה בחן רוב המצוות, תמצאן כולם שהן מלמדות ומרגילות פוחות הנפש (כי המצוות כנ"ל הם לכוש והשתלשלות של מידות – ספירות שבנפש, ועל ידי מעשה המצוה בגופנו מזככים את שורש נשמתנו ונעשים בפנימיותנו טובים ומטיבים כמו ה' ממש), כמו שאסרה הנקימה והנטירה וגאולת הדם, באמרו: "לא תקום ולא תיטור", "עזוב תעזוב", "הקם תקים עמו", עד שייחלש כוח הכעס והרוגז (שהוא תיקון ספירת הגבורה). וכן "השב תשיבם" עד שתסור תכונת הכילות (שהוא תיקון ספירת החסד, כי חסד הוא כנגד היכל האהבה, כי ספירת החסד כאשר לא מתוקן, דהיינו ששורה בו כח הנטילה והרצון לקבל, אז אוהב את עצמו לכן רוצה לקבל אהבה. וספירת החסד מתוקנת, פירושו שיש בו כח הנתינה לזולת, מתבטא בכך שהוא אוהב את הזולת יותר מאת עצמו, כמו אימא שדואגת למלאות צרכי בניה יותר מצרכיה). וכן "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", "כבד את אביך ואת אימך", "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" – עד שתסור תכונת העזות ותגיע תכונת הבושת (שהוא תיקון ספירת המלכות, שכאשר ספירת המלכות לא מתוקנת אז היא רוצה למלוך על כולם, כי היא לא מסכימה להרגיש בושה ולקבל את הרגש של שפלות, ולזה קרא הזוהר "אנא אמלוך", סיבת השבירת כלים' כמו שנבאר בע"ה. וכל זה מכח הנטילה שיש באדם זה. וכאשר מתוקנת, אז היא ממליכה את המאציל, ומקבלת את המציאות שהיא שפלה, ושאינן לה מעצמה כלום, ושהמאציל נותן לה את כל מה שיש לה). [...] ודע שאלו המעלות והפחיתויות אשר למידות, לא יגיעו ולא יתיישבו בנפש, רק בכפול הפעולות הבאות מן המידה החיה פעמים רבות ובזמן ארוך והרגילות בהן (כי הלב – בינה, שהוא שורש המידות מחסד עד המלכות, נמשך אחר המעשים, וזהו בבחי' ממטה למעלה, ע"י ריבוי המעשים בעולם העשייה, גורמים לזיכוך המידות כנ"ל. וזה נקרא ג"כ תיקון הרגלין – שהם ספירת נצח הוד יסוד, כי "רגלים" מלשון הרגל, ולכן כדי להפנים האורות העליונים עד לעולם העשייה, עליו להפוך את מחשבות ליבו להרגל כמעשיו. ויש גם בחי' אחרת שהיא ממעלה למטה, והיינו כאשר לומדים להיות טובים ומטיבים, דהיינו לומדים על תיקון המידות, אז זה גורם להשפעה

⁴ מורה נבוכים ח"ג פנ"ד

⁵ שמונה פרקים להרמב"ם פ"ד

מהמוחין (חכמה בינה ודעת, דהיינו לימוד תורה במח), למידותיו שהם הספירות מחדס עד למלכות) ואם היו הפעולות ההן טובות, יהיה המגיע לנו מהן מעלה, ואם היו רעות יהיה המגיע לנו מהן פחיתות. עכ"ל.

ועוד הוסיף לומר ⁶ : וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו? (קרא הרמב"ם למידות (ספירות) חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, בשם "דעות", כי כללות המידות הם בדעת כנודע, שהדעת בבחי' רוח המחיה את המידות שהם כנגד הנפש. ר"ל כאשר יהודי לומד איך ללכת בדרכיו אז האור אין סוף נכנס במוחין חב"ד. וכאשר הוא מקיים בעשיה ממש את מה שהוא למד, נמצא ששפע זה של גלוי האין סוף יורד לגופו – שהוא כנגד המידות היינו הספירות שמחדס עד למלכות. ושפע זה עובר דרך ספירת הדעת. כי ספירת הדעת נמצאת בין המוחין לבין המידות, בעורף. וזה אומרו ...) יעשה וישנה וישלש (בעולם העשיה) במעשים שעושה ע"פ הדעות האמצעיות (פירוש על פי התורה שלמד להיות טוב ומטיב), ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיו טורח עליו ויקבעו הדעות בנפשו (שמדרגה זו, שביטל את היצר הרע ושאינו לו קושי לקיים רצון ה', אלא הפוך נעשה כטבע ממש, נקראת מדרגת אצילות, ששם כידוע אין רע שמעורב בפנימיותו, וכולו טוב. וזה נקרא בחינת "פנים אל פנים" בקבלה, ונבאר עניין זה אחרי כן בעזרת האל).

ועוד ⁷ : ודע ששתי הכוונות האלה האחת מהם בלא ספק קודמת במעלה והיא – תיקון הנפש – רצוני לומר נתינת הדעות האמתיות, והשנית קודמת בטבע ובזמן – רצוני לומר תיקון הגוף והוא הנהגת המדינה ותיקון עניני אנשיה כפי היכולת. [...] והתורה האמתית אשר בארנו שהיא אחת ושאינו זולתה והיא תורת משה רבנו, אמנם באה לתת לנו שתי השלמויות יחד – רצוני לומר תיקון עניני בני אדם קצתם עם קצתם בהסיר העוול ובקנות המידות הטובות המעולות עד שתתכן עמידת אנשי הארץ והתמדתם על סדר אחד להגיע כל אחד מהם אל שלמותו הראשון, ותיקון האמונות ונתינת דעות אמתיות באשר יגיע השלמות האחרון.

ועוד כתב ⁸ : ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים.

ועוד ⁹ : גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

⁶ רמב"ם הלכות דעות פ"א ה"ז

⁷ מורה נבוכים ח"ג כ"ז

⁸ רמב"ם הלכות תמורה ד', יג

⁹ רמב"ם הנוכה ד', יד

ועוד¹⁰: כי תכלית מעלת האדם – ההדמות בו יתברך כפי היכולת – כלומר שנדמה פעולותינו בפעולותיו – כמו שבארו בפרוש "קדושים תהיו" אמרו "מה הוא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא רחום אף אתה היה רחום".

עכ"ל הרמב"ם ז"ל, והדברים פשוטים, כל מטרת התורה והמצוות הם על מנת שנזכה לזכך את עצמנו, וזוכים להגיע לכך על ידי שנרגיל את עצמנו לעשות מעשים טובים, ונהיה טובים ומטיבים לכלל העולם, וזה נקרא דבקות בה'.

¹⁰מורה נבוכים ח"א נ"ד